

**ТАЛАБАЛАРНИ ИЖТИМОЙ-ПЕДАГОГИК ФАОЛИЯТИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ДИФФЕРЕНЦИАЛ ЁНДАШУВНИНГ ЎРНИ**

Жаҳонгир Йўлдошев - Илмий раҳбар

Маржона Рўзиева - Қарши давлат университети талабаси

Тоғоев Жасуржон - Иқтисодиёт ва педагогика университети магистранти

Аннотация

Мазкур мақолада талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятини такомиллаштиришда дифференциал ёндашувнинг аҳамияти, назарий асослари ва амалий имкониятлари таҳлил қилинган. Олий таълим муассасаларида талабаларнинг индивидуал хусусиятлари, қизиқишлари, қобилиятлари ва эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда таълим-тарбия жараёнини ташкил этиш ижтимоий-педагогик фаолият самарадорлигини оширишга хизмат қилиши асосланган. Шунингдек, дифференциал ёндашув асосида талабаларнинг касбий компетентлиги, ижтимоий фаоллиги ва мустақил фикрлаш қобилиятини ривожлантириш механизмлари ёритилган.

Калит сўзлар: дифференциал ёндашув, ижтимоий-педагогик фаолият, талаба шахси, компетентлик, таълим технологиялари, индивидуаллаштириш, касбий тайёргарлик.

Аннотация

В данной статье анализируются значение, теоретические основы и практические возможности дифференцированного подхода в совершенствовании социально-педагогической деятельности студентов. Обосновано, что организация учебно-воспитательного процесса с учетом индивидуальных особенностей, интересов, способностей и потребностей студентов в высших учебных заведениях служит повышению эффективности социально-педагогической деятельности. Также освещены механизмы развития профессиональной компетентности, социальной активности и способности

самостоятельного мышления студентов на основе дифференцированного подхода.

Ключевые слова: дифференцированный подход, социально-педагогическая деятельность, личность студента, компетентность, образовательные технологии, индивидуализация, профессиональная подготовка.

Annotation

This article analyzes the significance, theoretical foundations, and practical opportunities of a differentiated approach in improving students' socio-pedagogical activities. It has been substantiated that organizing the educational and upbringing process taking into account the individual characteristics, interests, abilities, and needs of students in higher educational institutions serves to increase the effectiveness of social and pedagogical activities. Mechanisms for developing students' professional competence, social activity, and independent thinking abilities based on a differentiated approach are also highlighted.

Keywords: differentiated approach, socio-pedagogical activity, student personality, competence, educational technologies, individualization, professional training.

Кириш. Жаҳон таълим тизимида кечаётган интеграция ва модернизация жараёнлари олий таълим муассасалари олдида рақобатбардош, ижтимоий фаол, мустақил фикрлайдиган ва касбий компетентлиги юқори бўлган мутахассисларни тайёрлаш вазифасини қўймоқда. Бу вазифани самарали ҳал қилишда талабаларнинг шахсий хусусиятлари, қобилиятлари ва қизиқишларини ҳисобга олиш муҳим аҳамият касб этади.

Ҳозирги кунда таълим жараёнида талабаларнинг билиш имкониятлари, интеллектуал салоҳияти, ижтимоий тажрибаси ҳамда касбий қизиқишлари турлича бўлганлиги сабабли барчага бир хил ёндашувни қўллаш етарли самара бермайди. Шу нуқтаи назардан дифференциал ёндашув таълимнинг муҳим тамойилларидан бири сифатида талабаларнинг индивидуал имкониятларини рўёбга чиқаришга хизмат қилади.

Ижтимоий-педагогик фаолият эса талабаларнинг жамият ҳаётида фаол иштирок этиши, ижтимоий муносабатларни англаши, тарбиявий жараёнларда

самарали қатнашиши ва келажак касбий фаолиятига тайёрланишида муҳим аҳамиятга эга. Шунинг учун мазкур фаолиятни ташкил этишда дифференциал ёндашувдан фойдаланиш талабаларнинг ижтимоийлашув даражаси ва касбий тайёргарлигини оширишга хизмат қилади.

Дифференциал ёндашувнинг назарий асослари

Дифференциал ёндашув таълим олувчиларнинг индивидуал-психологик хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда таълим ва тарбия жараёнини ташкил этишни назарда тутди. Ушбу ёндашувнинг асосий мақсади ҳар бир талабанинг имкониятлари ва эҳтиёжларига мос шароит яратиш орқали унинг интеллектуал ва ижтимоий салоҳиятини ривожлантиришдан иборат.

Педагогика фанида дифференциал ёндашув қуйидаги тамойилларга асосланади:

- шахсга йўналтирилган таълим;
- индивидуал хусусиятларни ҳисобга олиш;
- таълим мазмунини мослаштириш;
- мустақил таълимни қўллаб-қувватлаш;
- талабалар фаоллигини рағбатлантириш.

Дифференциал ёндашув талабаларнинг билим даражаси, қизиқишлари, қобилиятлари ва ижтимоий тажрибасидаги фарқларни ҳисобга олган ҳолда ўқув жараёнини ташкил қилиш имконини беради. Бу эса таълим сифати ва самарадорлигини оширишга хизмат қилади.

Талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятининг мазмуни ва аҳамиятини таҳлил қиладиган бўлсак, ижтимоий-педагогик фаолият – бу шахснинг жамият билан ўзаро муносабатларини шакллантириш, ижтимоий қадриятларни ўзлаштириш ва ижтимоий муҳитга мослашувини таъминлашга қаратилган фаолиятлигини кўришимиз мумкин.

Талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолияти қуйидаги вазифаларни амалга оширади:

- ижтимоий муносабатларни шакллантириш;
- фуқаролик позициясини ривожлантириш;

- маънавий-ахлоқий қадриятларни қарор топтириш;
- жамоада ишлаш кўникмаларини ривожлантириш;
- лидерлик сифатларини шакллантириш;
- ижтимоий масъулиятни ошириш.

Замонавий таълим тизимида талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаоллиги уларнинг касбий етуқлиги ва рақобатбардошлигининг муҳим кўрсаткичларидан бири ҳисобланади.

Ижтимоий-педагогик фаолиятни такомиллаштиришда дифференциал ёндашувнинг аҳамияти

Дифференциал ёндашув талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятини такомиллаштиришда муҳим восита ҳисобланади. Чунки ҳар бир талабанинг ижтимоий тажрибаси, коммуникатив қобилияти, ижтимоий фаоллиги ва шахсий қизиқишлари турлича бўлади.

Ушбу ёндашув орқали:

1. **Талабаларнинг эҳтиёжлари аниқланади.** Ҳар бир талабанинг қизиқиши ва эҳтиёжи ўрганилиб, унга мос ижтимоий-педагогик фаолият турлари таклиф қилинади.
2. **Индивидуал ривожланиш траекторияси яратилади.** Талабаларнинг қобилиятлари асосида уларнинг шахсий ривожланиш йўналишлари белгиланади.
3. **Мотивация кучаяди.** Ўзига мос фаолият билан шуғулланган талабада таълим ва ижтимоий фаолликка нисбатан қизиқиш ортади.
4. **Ижтимоий компетенциялар шаклланади.** Мулоқот, ҳамкорлик, қарор қабул қилиш ва муаммоларни ҳал қилиш кўникмалари ривожланади.
5. **Ўзини ўзи ривожлантириш имконияти яратилади.** Талаба мустақил билим олиш ва ўз устида ишлашга интилади.

Дифференциал ёндашув асосида ижтимоий-педагогик фаолиятни ташкил этиш технологияси

Талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятини такомиллаштириш жараёни бир нечта босқичларда амалга оширилади.

1-босқич. Диагностика. Бу босқичда талабаларнинг: қизиқишлари; қобилиятлари; ижтимоий фаоллиги; коммуникатив кўникмалари; лидерлик салоҳияти махсус сўровномалар, тестлар ва кузатишлар орқали аниқланади.

2-босқич. Гуруҳларга ажратиш. Талабалар аниқланган хусусиятларига кўра қуйидаги шартли гуруҳларга бўлинади: юқори ижтимоий фаол талабалар; ўрта даражадаги фаол талабалар; пассив талабалар.

Бу гуруҳлар учун турли вазифалар ва фаолият турлари белгиланади.

3-босқич. Мақсадли фаолиятни ташкил қилиш. Талабаларнинг имкониятларидан келиб чиқиб: ижтимоий лойиҳалар; волонтерлик ҳаракатлари; тарбиявий тадбирлар; дебат ва мунозаралар; ижтимоий акциялар ташкил этилади.

4-босқич. Мониторинг ва баҳолаш. Талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолияти мунтазам таҳлил қилиниб, натижалар баҳоланади.

Дифференциал ёндашувнинг афзалликлари

Талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятини такомиллаштиришда дифференциал ёндашув қуйидаги афзалликларга эга: ҳар бир талабанинг имкониятларини тўлиқ рўёбга чиқаради; таълим самарадорлигини оширади; ижтимоий фаолликни кучайтиради; мустақил фикрлашни ривожлантиради; касбий компетентликни шакллантиради; талабаларнинг ижтимоий мослашувини таъминлайди; лидерлик қобилиятларини ривожлантиради. Шунингдек, мазкур ёндашув таълим жараёнида ижтимоий тенглик ва адолат тамойилларини таъминлашга ҳам хизмат қилади.

Тажриба-синов ишларини ташкил этиш бўйича таклифлар

Дифференциал ёндашув асосида талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятини такомиллаштириш мақсадида қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

- талабаларнинг шахсий хусусиятларини мунтазам диагностика қилиш;
- индивидуал ривожланиш дастурларини ишлаб чиқиш;
- ижтимоий лойиҳаларда иштирокни кенгайтириш;

- волонтерлик ҳаракатларини рағбатлантириш;
- интерактив педагогик технологияларни қўллаш;
- рақамли таълим платформаларидан самарали фойдаланиш;
- талабаларнинг ижтимоий ташаббусларини қўллаб-қувватлаш.

Бу тадбирлар талабаларнинг ижтимоий компетенцияларини ривожлантириш ва уларнинг жамият ҳаётида фаол иштирокини таъминлашга хизмат қилади.

Натижалар ва муҳокама. Таҳлиллар шуни кўрсатадики, дифференциал ёндашув асосида ташкил этилган ижтимоий-педагогик фаолият талабаларнинг: ижтимоий фаоллиги; коммуникатив маданияти; ижтимоий масъулияти; ташаббускорлиги; мустақил қарор қабул қилиш қобилияти; жамоада ишлаш кўникмалари ривожланишига сезиларли таъсир кўрсатади.

Айниқса, талабаларнинг шахсий имкониятларини ҳисобга олган ҳолда ташкил этилган ижтимоий лойиҳалар уларнинг касбий шаклланиши ва ижтимоийлашув жараёнини жадаллаштиради.

Хулоса қилиб айтганда, талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятини такомиллаштиришда дифференциал ёндашув муҳим педагогик шартлардан бири ҳисобланади. Мазкур ёндашув талабаларнинг индивидуал хусусиятлари, қобилиятлари ва эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда таълим-тарбия жараёнини ташкил этиш имконини беради.

Дифференциал ёндашув асосида ташкил этилган ижтимоий-педагогик фаолият талабаларнинг ижтимоий компетентлиги, касбий тайёргарлиги, мустақил фикрлаш қобилияти ва ижтимоий фаоллигини ривожлантиришга хизмат қилади. Натижада жамият эҳтиёжларига мос, рақобатбардош ва ижтимоий масъулиятли мутахассисларни тайёрлаш имконияти кенгаяди.

Шу сабабли олий таълим муассасаларида талабаларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятини ташкил этиш ва такомиллаштиришда дифференциал ёндашув технологияларини кенг жорий этиш долзарб вазифалардан бири ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг олий таълимни ривожлантиришга оид қарорлари ва фармонлари.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – Москва.
4. Сластенин В.А. Педагогика. – Москва.
5. Подласый И.П. Педагогика. – Москва.
6. Муслимов Н.А. Касб таълими педагогикаси. – Тошкент.
7. Толипов Ў., Усмонбоева М. Педагогик технологиялар. – Тошкент.
8. Рахимов А. Таълимда инновацион технологиялар. – Тошкент.
9. Қурбонов Ш. Педагогик тадқиқот методологияси. – Тошкент.
10. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. Тошкент.